

JURIDISCH CORRECT KINDVRIENDELIJK HANDELEN IN DE ONDERWIJSCONTEXT

– tZitemzo –

*Onderwijsactoren staan voor
de uitdaging om binnen de
krijtlijnen van het wettelijk
kader te handelen in het
belang van het kind.*

Inleiding

Wie spreekt over kinderrechten en onderwijs, denkt aan artikels 28 en 29 uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Artikel 28 behandelt het recht op onderwijs, een recht dat geldt voor alle kinderen. Artikel 29 bepaalt dat het onderwijs aan kinderen moet gericht zijn op de ontplooiing van hun talenten én hen respect moet bijbrengen voor mensenrechten, vrede, verdraagzaamheid, verschillende culturen en het milieu. België garandeert met het recht op schoolinschrijving vanaf tweeënhalf jaar en de geïnstalleerde leerplicht vanaf vijf jaar, het recht op onderwijs en heeft dit vertaald naar een leerplicht¹. **Belgische wetgevers hechten duidelijk belang aan de daadwerkelijke realisatie van het recht op onderwijs.** Zo kan de politierechter een geldboete opleggen aan ouders voor aanhoudend spijbelgedrag van hun kinderen. Ook kan de jeugdrechter maatregelen opleggen wanneer de ontplooiingskansen van het kind in het gedrang komen. Deze bijdrage focust op de richting die het juridisch kader geeft aan het correct handelen van onderwijsactoren. Dit met respect voor kinder- en jongerenrechten in het algemeen en het belang van het kind in het bijzonder. Het streven naar kindvriendelijke scholen stond de afgelopen jaren centraal. **De aandacht voor de handvaten die het juridisch kader biedt voor onderwijsactoren is echter minder evident.**

Om de rechtspositie van minderjarige leerlingen te waarborgen, is kennis van het juridisch kader door onderwijsactoren nochtans een noodzakelijke voorwaarde. Deze kennis is nodig zodat zij geïnformeerd en kindvriendelijk kunnen handelen.

In het eerste deel van deze bijdrage staan we stil bij de wetgeving inzake ouderlijk gezag. Inzicht hierin is nodig voor een goed begrip van de manier waarop onderwijsactoren correct handelen in relatie met de wettelijke vertegenwoordigers van hun leerlingen. Vervolgens reflecteren we over de specifieke aspecten van het ambtsgeheim en privacy binnen de onderwijscontext. De gegevensuitwisseling met medewerkers van het CLB valt buiten de scope van deze bijdrage². Tot slot evalueren we hoe het besproken juridisch kader op gespannen voet komt te staan met de bekwaamheid van de leerlingen. En of onderwijsactoren voldoende speelruimte hebben om het belang van

Kennis van het juridisch kader door onderwijsactoren is noodzakelijk zodat zij geïnformeerd en kindvriendelijk kunnen handelen.

het kind voorop te stellen binnen de krijtlijnen die de wetgevers hebben uitgetekend. Vanuit die inzichten, sluiten we af met concrete beleids- en praktijkaanbevelingen.

Samengevat geeft deze bijdrage een helder overzicht van het relevante juridisch kader. Daarnaast analyseren we in deze bijdrage de verhouding van dit juridisch kader ten opzichte van het ouderlijk gezag en de bekwaamheid van minderjarige leerlingen.

Juridisch ouderlijk gezag versus sociaal ouderlijk gezag

Inzicht in wetgeving inzake het ouderlijk gezag is bijzonder nuttig voor alle onderwijsactoren. **Ouders en school vormen een cruciaal partnerschap. Hun gezamenlijke focus moet liggen op het belang van het kind.**

De laatste decennia worden scholen geconfronteerd met de uitdaging om een veilige plek te blijven voor kinderen die opgroeien in diverse complexe gezinssituaties. Scheidingen eisen hierin veel aandacht op. De werkgroep 'Preventie hoog conflictueuze scheidingen' (HCS) heeft drie cruciale inzichten en handvaten opgesteld voor onderwijsactoren³:

- (1) de school is een plaats waar elk kind zich in alle rust en vertrouwen moet kunnen ontwikkelen,*
- (2) elk kind is een kind van beide ouders, ongeacht de gezinscontext,*
- (3) een kind mag nooit aangesproken worden op zaken waar ouders verantwoordelijk voor zijn.*

Het komt vaker voor dat ouders de focus op het belang van hun kind verliezen door hun onderlinge strijd of wrok ten opzichte van andere ouders of derden die ook een ouderschapsrol mee opnemen over hun kinderen. Daarnaast wordt van de school verwacht dat ze zich niet alleen pedagogisch, maar ook administratief en organisatorisch aanpast aan veranderende gezinssituaties voor het schoolgaande kind.

OUDERLIJK GEZAG VOLGENS HET BURGERLIJK WETBOEK

Artikel 1144 van het Burgerlijk Wetboek (B.W) bepaalt dat de minderjarige handelingsonbekwaam is. Als gevolg daarvan, worden minderjarigen steeds vertegenwoordigd door hun ouders (of voogd). Deze oefenen het ouderlijk gezag uit over hun kind(eren). Daaraan gekoppeld hebben zij het beslissingsrecht over fundamentele opvoedingskwesties. Om deze keuzes te kunnen maken, hebben zij recht op de nodige informatie over hun kind(eren). Dit geldt enkel voor juridische ouders waarvan het ouderlijk gezag wettelijk is vastgelegd.

Het juridische ouderschap stemt niet noodzakelijk overeen met de biologische afstammingsband.

Het wettelijk uitgangspunt is de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, (gezags)co-ouderschap genoemd. Beide ouders oefenen daarbij samen het ouderlijk gezag uit en nemen dus samen beslissingen over hun kinderen, ongeacht of ze samenleven, gehuwd of of gescheiden zijn. **De verblijfsregeling van de kinderen is irrelevant voor het uitoefenen van het ouderlijk gezag.** Het speelt geen enkele rol of kinderen alternerend bij beide ouders wonen of hoofdzakelijk bij één ouder. Als na een scheiding één van beide ouders het exclusief ouderlijk gezag toegekend krijgt, verliest de andere ouder het beslissingsrecht. De ouder behoudt wél het recht op toezicht met daaraan gekoppeld het recht op informatie. Dat betekent dat de ouder niet kan mee beslissen over bijvoorbeeld waar het kind naar school gaat, maar wel de informatie daarover moet ontvangen. Het toekennen van exclusief ouderlijk gezag is echter doorgaans uitzonderlijk. Slechts wanneer een ouder werd ontzet uit het ouderlijk gezag (wat zich dus onderscheidt van het toekennen van het exclusief gezag), vervalt ook het recht op informatie en toezicht.

Omdat het in de praktijk moeilijk haalbaar is voor ouders om bij een co-ouderschap steeds samen beslissingen te nemen, is in de artikelen 373 en 374§1 B.W een vermoeden geïnstalleerd voor derden “te goeder trouw”. Op basis van dat vermoeden kan één van de ouders namens beide ouders optreden tegenover derden die “te goeder trouw” zijn, op basis van een vermoeden van akkoord van de andere ouder. Het vermoeden vervalt niet bij een scheiding, maar enkel wanneer derden (zouden moeten) weten dat er op een bepaald gebied onenigheid is tussen ouders. Vanaf dat moment hebben zij toch de expliciete toestemming van elke ouder nodig of bij gebrek daaraan, een uitspraak van de rechter die zegt dat ze mogen handelen. **De school mag dus de beslissingen van één van de ouders uitvoeren, tenzij de school weet dat de andere ouder het er niet mee eens is.** In het laatste geval moet de school weigeren de beslissing uit te voeren, tenzij uitdrukkelijk het akkoord van de andere ouder wordt bekomen⁴.

Het is belangrijk op te merken dat binnen de onderwijscontext bepaalde

De verblijfsregeling van de kinderen speelt geen rol voor het uitoefenen van het ouderlijk gezag.

decreten ruimte laten voor een bredere benadering van personen die kunnen worden aangesproken als “ouder”. Diverse decreten spreken over “de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of in rechte of in feite de minderjarige onder hun bewaring hebben”⁵. Uiteraard kunnen deze derden enkel betrokken worden als ouder wanneer de juridische ouders ondanks diverse pogingen niet bereikbaar of geïnteresseerd zijn.

SLEUTELMOMENTEN IN HET ONDERWIJSTRAJECT

Voor de school is het niet altijd evident om te weten wie het ouderlijk gezag uitoefent. In wat volgt, wordt besproken **op welke momenten in een schoolcarrière extra aandacht moet gaan naar het correct juridisch handelen** van de wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige leerling.

1 INSCHRIJVING

Op basis van wat hierboven werd uiteengezet, mag de school een kind inschrijven wanneer een ouder een kind alleen komt inschrijven en de school geen weet heeft van onenigheid tussen de ouders. De inschrijving is dan rechtsgeldig. Wanneer de andere ouder achteraf laat weten niet akkoord te gaan met deze inschrijving, blijft de inschrijving bestaan én kan de niet-instemmende ouder de beslissing enkel aanvechten voor de familierechter.

Als de school weet, of had moeten weten, dat de andere ouder niet achter de beslissing staat (doordat er bijvoorbeeld een eerdere ervaring was met een broer of zus of omdat de inschrijvende ouder het zelf aanhaalt), mag de school niet inschrijven zonder toestemming van de andere ouder. De school is dan immers niet langer te goeder trouw, waardoor de inschrijving niet rechtsgeldig is. Bij twijfel over de identiteit en de hoedanigheid van de ouder die wenst in te schrijven, wordt aangeraden bijkomende documenten op te vragen bij de inschrijvende ouder.

Het is evident dat een gezamenlijke inschrijving de beste garanties biedt op een gezamenlijk gedragen inschrijving. Als dat niet mogelijk is, wordt aangeraden een inlichtingenformulier te sturen naar de niet-aanwezige ouder. Een transparant gesprek over de gezinssituatie bij inschrijving is bovendien wenselijk⁶. Een kind kan bovendien slechts op één school worden ingeschreven. Alternierend schoollopen is verboden in België, ook wanneer een verblijfscoouderschap is geïnstalleerd bij ouders die niet in elkaars buurt wonen.

2 STUDIEKEUZE

Hetgeen hierboven uiteen gezet werd, geldt ook voor de studiekeuze van de minderjarige leerling. Ook deze keuze moet door beide ouders met ouderlijk gezag samen worden gemaakt. Net als bij de inschrijving, kan de school handelen op basis van het vermoeden van akkoord, tenzij men weet heeft of had moeten weten van onenigheid tussen de ouders op dat vlak.

Samuel wil graag naar de koksschool gaan, maar zijn ouders vinden dat hij moet starten in de wetenschappen. Hij is tegen zijn wil ingeschreven op zijn nieuwe school en vraagt aan de directeur of hij die inschrijving ongedaan wil maken. Die vertelt hem dat hij dat niet kan doen.

Vanuit kinderrechtenperspectief is het te betreuren dat de wet een uitsluitende beslissingsmacht voorziet voor ouders om de studiekeuze te maken. **Dat betekent dat wanneer ouders en kinderen het fundamenteel oneens zijn over deze beslissing, de keuze van de ouders doorslaggevend is.** Wanneer er geen akkoord bereikt wordt tussen beide ouders, kan een rechterlijke beslissing de overeenkomst vervangen. Vanaf de leeftijd van twaalf jaar, wordt het kind automatisch uitgenodigd om daarbij zijn/ haar/ hun mening te geven. Jongere kinderen worden slechts gehoord op hun eigen vraag.

3 OVERIGE SCHOOLACTIVITEITEN

Het wettelijk kader inzake het ouderlijk gezag is eveneens van belang voor alle andere schoolgerelateerde activiteiten. Telkens wanneer er activiteiten plaatsvinden zoals schoolreizen, oudercontacten, schoolfeesten, het meegeven van rapporten en dergelijke moet de school op gelijke wijze met beide ouders overleggen, communiceren en wanneer nodig toestemming vragen.

Wanneer ouders bij de inschrijving twee verschillende adressen opgeven, moet de briefwisseling naar beide adressen worden gestuurd, tenzij de ouders hiervan uitdrukkelijk willen afwijken⁷. In het licht van de huidige digitale communicatiekanalen zoals Smartschool, lijkt dergelijke actieve informatieverplichting niet langer onhaalbare inspanningen te vereisen.

Let wel op; de informatieverplichting naar ouders vervalt wanneer de leerling achttien jaar wordt. Meer nog, de school kan niet langer de ouders informeren indien de meerderjarige

leerling zich daartegen verzet.

Wat betreft oudercontacten, verplicht de wet geen organisatie van aparte oudercontacten voor gescheiden ouders. Het staat de school uiteraard vrij om daar zelfstandig een beleid rond uit te werken. Belangrijk daarbij is om de wettelijke beperkingen op informatieoverdracht naar anderen dan de juridische ouders, te respecteren. Verderop in deze bijdrage wordt daar uitgebreider bij stilgestaan. Voor nu volstaat het op te merken dat de aanwezigheid van derden, zoals plusouders of grootouders, bij een oudercontact niet is toegestaan, tenzij met toestemming van de beide juridische ouders.

Vaak rijzen ook heel wat vragen over wie het kind mag afhalen van school. In principe kunnen beide juridische ouders dat, tenzij een andere regeling werd vermeld in een gerechtelijk vonnis of een notariële akte. Scholen zijn verplicht om de verblijfs- of omgangsregeling te volgen die is omschreven in deze authentieke aktes.

Wanneer ouders zich beroepen op hun recht op privacy en deze akte niet willen delen, kan de school er ook geen rekening mee houden, aangezien scholen geen afbreuk mogen doen aan de ouderlijke rechten zonder bewijs van een geldige beperking ervan. Elke ouder kan tijdens de periode dat het kind erbij verblijft, wel derden aanduiden om het kind af te halen, mits toestemming. Toestemming van de andere ouder die geen verblijfsrecht uitoefent op dat moment, is niet nodig.

MISMATCH TUSSEN JURIDISCH OUDERSCHAP EN SOCIAAL OUDERSCHAP

De focus van het wettelijk kader op de juridische ouders die het ouderlijk gezag uitoefenen, brengt de analyse naadloos naar de discussie die momenteel gevoerd wordt over het begrip "ouder". In het licht van de evoluerende inzichten over het zorg dragen voor en opvoeden van kinderen in hun diversiteit, staat het ter discussie of dergelijke enge definitie van het begrip "ouder" houdbaar of wenselijk blijft. In hedendaagse gezinnen zijn het lang niet altijd alleen de juridische ouders die zorg dragen voor de kinderen. Ook andere volwassenen, bijvoorbeeld een grootouder of de nieuwe partner van een ouder, kunnen een belangrijke rol spelen in de opvoeding van een kind. Deze personen nemen "sociaal ouderschap" op, ongeacht hun juridische of biologische band met het kind⁸. De juridische realiteit komt op die manier op gespannen voet te staan met de dagelijkse realiteit. Door het niet overeenstemmen van sociaal ouderschap, biologisch ouderschap en juridisch ouderschap over een kind, ontstaan soms spanningen. Uitdaging voor onderzoek en praktijk om na te gaan wat de implicaties

zijn van die mismatch en hoe men in de praktijk kan handelen op zo'n manier dat de spanningen verkleind worden⁹.

Eerder werd opgemerkt dat diverse onderwijsdecreten een ruime definitie hanteren van 'ouder'. Deze definiëring lijkt ruimte te laten voor het erkennen van dit sociaal ouderschap, zijnde in ondergeschikte orde aan de juridische ouders. Hoewel "de personen die in feite de minderjarige onder hun bewaring hebben" geen ouderlijk gezag hebben, worden zij binnen het onderwijsrecht soms gelijkgesteld aan juridische ouders en krijgen zij in de toepassing van de decreten dezelfde rechten.

Tot nog toe is volgens de algemene regelgeving uit het Burgerlijk Wetboek enkel het juridisch ouderschap van belang om een beroep te kunnen doen op ouderlijke rechten ten aanzien van de kinderen.

Informatieoverdracht binnen de contouren van het recht op privacy en ambtsgeheim

Naast de wettelijke bepalingen inzake het ouderlijk gezag, zijn ook de bepalingen inzake ambtsgeheim en privacy belangrijk om correct te handelen binnen de krijtlijnen van het wettelijk kader. Hoewel scholen geen hulpverlenende voorzieningen zijn, zijn leerkrachten, leerlingbegeleiders, leidinggevend en brugfiguren de actoren bij uitstek die dicht bij de leefwereld van de leerlingen staan en correct en tijdig beroep kunnen doen op doorverwijspartners zoals het CLB en het JAC.

DISCRETIEPLICHT VAN ONDERWIJSACTOREN

Het wettelijk uitgangspunt is dat onderwijspersoneel niet gebonden is door het beroepsgeheim maar wel door de ambtelijke discretieplicht of het ambtsgeheim. Hoewel deze termen in de praktijk vaak door elkaar worden gebruikt, dekken ze een fundamenteel andere lading. De discretieplicht wordt in de rechtsleer omschreven als "de

Onderwijsdecreten hanteren een ruime definitie van het begrip 'ouder'.

verplichting om bij het uitoefenen van een functie of ambt geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen". Het ambtsgeheim laat onderwijspersoneel wel toe om informatie te delen en te bespreken met leidinggevend en collega's. Bovendien kan van leerkrachten niet verwacht worden cruciale informatie over de leerling achter te houden voor de ouders, omwille van het ouderlijk gezag van deze laatste. Het onderwijspersoneel kan dus in principe nooit volledige geheimhouding beloven aan leerlingen die hen in vertrouwen nemen. Dit geldt onverkort voor vertrouwensleerkrachten, zorgleerkrachten en leerlingenbegeleiders. Veel heeft te maken met de filosofie van waaruit de discretieplicht werd ontwikkeld, waarbij niet prioritair het algemeen belang of de vertrouwensrelatie centraal staat, maar wel het belang van de werking van de organisatie.

Fien is veertien jaar en ongepland en ongewenst zwanger van haar vriendje. Ze durft haar ouders niets te vertellen maar vertelt het wel aan de klastitularis waar ze een goede band mee heeft. Ze vraagt haar uitdrukkelijk om het niet te vertellen aan haar ouders.

Samir vertelt aan de leerkracht geschiedenis dat vorige week ADHD bij hem werd vastgesteld, maar dat hij geen stempel wil krijgen. Op de klassenraad wordt het gedrag van Samir besproken en twijfelt de leerkracht of hij de diagnose mag delen met zijn collega's.

Het feit dat onderwijsactoren niet gebonden zijn door het striktere beroepsgeheim, heeft belangrijke implicaties voor leerlingen die hen in vertrouwen nemen. De leerkracht zal de ongewenste zwangerschap van Fien kunnen bespreken met collega's en de directie. Bovendien bestaat op vandaag in principe geen wetgeving die de leerkracht toelaat deze informatie te ontzeggen aan de ouders. Door hun ouderlijk gezag hebben zij recht op informatie. Gelukkig meent men in de praktijk dat niet-onderwijs gerelateerde informatie niet noodzakelijk moet gedeeld worden met de ouders wanneer een bekwame leerling informatie deelt. Zoals verder wordt besproken, heeft een bekwame minderjarige namelijk recht op privacy. Wat nu precies wordt beschouwd als "onderwijs gerelateerd" en wie "bekwaam" is, zijn vragen die momenteel niet eenduidig worden beantwoord door de wet. Dat zorgt voor veel onduidelijkheid voor zowel leerkrachten, ouders als minderjarige leerlingen. Daar tegenover staat dat een medewerker van een JAC of CLB wel absolute geheimhouding kan garanderen aan een minderjarige leerling.

De beperkte draagwijdte van het ambtsgeheim hoeft echter geenszins een uitholling van een vertrouwensrelatie tussen leerling en leerkracht te betekenen. De verplichting discreet en zorgvuldig om te gaan met bepaalde informatie en deze niet te delen met anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen, blijft bestaan. Daardoor kan informatie niet besproken worden “buiten de muren” van de eigen organisatie¹⁰. De vage beschrijvingen in de wetgeving moeten met enige terughoudendheid geïnterpreteerd worden. Daarnaast zijn ook sancties mogelijk voor een schending van de discretieplicht (zijnde niet strafrechtelijk zoals bij een schending van het beroepsgeheim) zoals een schorsing of een ontslag. Tot slot kunnen personen die schade lijden door de schending van de discretieplicht ook een schadevergoeding vorderen.

PRIVACY VAN LEERLINGEN

Rechtspraak stelt dat bekwame minderjarigen recht hebben op privacy. Deze bekwaamheid wordt in het algemeen verondersteld aanwezig te zijn vanaf de leeftijd van twaalf jaar, maar de wetgever stelde de leeftijdsgrens op het gebied van privacy vast op dertien jaar.

Het beroeps- en ambtsgeheim die hierboven werden besproken, gaan hand in hand met de informatieve component van het recht op privacy: met name **het recht op geheimhouding van persoonlijke informatie**. De wetgeving inzake het ouderlijk gezag bepaalt dan wel dat ouders moeten worden geïnformeerd, het is belangrijk om de informatieoverdracht te beperken tot de juridische ouders van de leerling. Plusouders, louter biologische ouders of derden die mee de opvoedingstaak op zich nemen kunnen dus in principe niet door de school geïnformeerd worden. Twee uitzonderingen zijn hierop van toepassing: (1) wanneer de toestemming van de juridische ouders, de meerderjarige leerling en de bekwame minderjarige leerling bekomen wordt of (2) wanneer men zich binnen de onderwijssector beroept op de uitgebreide definitie van een “ouder” zoals bepaald in diverse onderwijsdecreten.

De wettelijke leeftijdsgrens op het gebied van privacy is 13 jaar.

Sarah stuurt tijdens de les de hele tijd berichten. De leerkracht vermoedt dat ze omgaat met foute vrienden die drugs gebruiken en wil weten wat ze stuurt. Sarah vraagt zich af wat haar rechten en plichten zijn.

Daarnaast zijn ook andere componenten van het recht op privacy relevant voor het correct handelen van onderwijsactoren. Ten eerste is er het **recht om menselijke relaties uit te bouwen zonder inmenging van anderen**. Daaruit volgt dat een leerkracht bijvoorbeeld nooit berichten van leerlingen op hun gsm mag lezen. De leerkracht mag wel de gsm afnemen wanneer de les gestoord wordt. Ten tweede is er het **recht op rust en isolement**. Het doorzoeken van boekentassen of lockers is daarom verboden zonder toestemming. Wel kan gevraagd worden de inhoud ervan leeg te maken en bij weigering kan de politie gecontacteerd worden. Alleen zij mogen onder bepaalde voorwaarden overgaan tot doorzoeking.

Tenslotte is ook het **recht op afbeelding** een belangrijk aspect van de privacy binnen de onderwijscontext. Op grond van de vernieuwde privacywet kan alleen de betrokken persoon zelf beslissen over het nemen, én over het gebruik van zijn/ haar/ hun afbeelding en zijn beide enkel mogelijk als de betrokkene daarvoor ondubbelzinnig toestemming heeft gegeven. Wanneer het gaat om minderjarigen, moeten de wettelijke vertegenwoordigers toestemming geven. Daarnaast stelt het advies van de Gegevensbeschermingsautoriteit ondertussen dat ook de toestemming van de bekwame minderjarige zelf nodig is. Zowel voor het nemen van een foto als voor het plaatsen van een foto moet toestemming worden gevraagd aan de ouders (of voogd) voor jongeren onder de twaalf jaar, en voor oudere jongeren van henzelf¹.

Het belang van het kind bekneld in de onderwijscontext: aanbevelingen

De analyse hierboven maakt duidelijk dat onderwijsactoren voor de uitdaging staan om binnen de krijtlijnen van het wettelijk kader te handelen in het belang van het kind. Daarbij kan de vraag gesteld worden of de contouren van dat kader voldoende speelruimte bieden om de rechtspositie van minderjarige leerlingen voldoende te waarborgen.

Een eerste spanningsveld situeert zich in de **erg beperkte erkenning van bekwaamheid van minderjarige leerlingen**. Het erkennen van bekwaamheid start bij participatie en eindigt bij instemming.

Het **recht op participatie is behoorlijk summier uitgewerkt** in de onderwijsdecreten. Denk daarbij aan de bepalingen die dan wel een leerlingenraad installeren, maar deze enkel advies-

en geen beslissingsbevoegdheid geven, waardoor deze een lege doos dreigen te blijven¹². Grote inspanningen zijn vereist, zowel op beleids- als praktijkniveau, om daadwerkelijke participatie bij de totstandkoming van het schoolreglement, de inrichting van de speelplaats en de klaslokalen, de organisatie van huiswerk en studie en ga zo maar door te realiseren. Ook op een hoger schooloverschrijdend niveau is participatie een belangrijk topic, denk maar aan het luisteren naar de mening van de leerlingen in de kwestie van de mogelijke herinrichting van de schoolvakanties.

Daar waar participatie belangrijk is voor elke leerling, moet ook worden nagedacht over het **toekennen van verregaande rechten aan bekwame leerlingen**. Deze leerlingen hebben de nodige maturiteit bereikt om te weten wat de gevolgen zijn van hun beslissingen én kunnen voldoende inschatten wat in hun belang is. Het toekennen van verregaande rechten aan bekwame leerlingen is onbestaande binnen de onderwijscontext, in tegenstelling tot in de gezondheidszorg en in de integrale jeugdhulp, waar een vermoeden van bekwaamheid is geïnstalleerd vanaf twaalf jaar. **Vanuit kinderrechtenperspectief is het niet langer houdbaar om de bekwaamheid van de kinderen niet breder te erkennen en te respecteren binnen de onderwijscontext.**

Een tweede spanningsveld situeert zich vervolgens **tussen de bekwaamheid van leerlingen (als deze al enigszins wordt erkend) en het ouderlijk gezag over die leerling**. De spanning uit zich duidelijk binnen de privacy-context zoals in het voorbeeld van Fien.

Het uitgangspunt is dat bekwame leerlingen recht hebben op privacy. Ouders hebben in het kader van hun ouderlijk gezag echter ook recht op informatie om beslissingen te nemen over de opvoeding van hun minderjarige kinderen. Het recht op privacy van minderjarigen botst dan ook regelmatig met het recht van ouders op informatie. **Vandaag ontbreekt het aan een duidelijk wetgevend kader voor informatieoverdracht naar ouders.**

Vanuit deze inzichten formuleren wij volgende beleids- en praktijkaanbevelingen.

De bekwaamheid van kinderen moet breder erkend en gerespecteerd worden binnen de onderwijscontext.

Aanbevelingen

1. Zorg voor een **sterke wettelijke verankering van participatie** in de onderwijsdecreten. De huidige bepalingen zijn onvoldoende uitgewerkt voor het realiseren van een slagkrachtige participatie in de praktijk.

2. **Bekwame leerlingen (vermoed vanaf twaalf jaar) moeten zelf kunnen instemmen of weigeren bij de school- en studiekeuze.** In het licht van de verregaande bekwaamheid vanaf twaalf jaar in de gezondheidssector of de integrale jeugdhulp, is dit niet onlogisch.

3. Voorzie in een **duidelijker kader voor het delen van informatie over bekwame leerlingen.** Daarbij moeten de termen 'bekwaamheid' en 'onderwijsgerelateerd' worden gedefinieerd. Alleen zo kan men voorkomen dat het onduidelijk is of en hoe bepaalde informatie die de leerling in vertrouwen heeft verteld, wordt gedeeld. Momenteel is het bijvoorbeeld onduidelijk of de ADHD-diagnose van Daan kan worden gedeeld op de klassenraad.

Hoewel het delen in zijn belang kan zijn zodat voorzien wordt in aangepast onderwijs, staat ook zijn privacy centraal en kan gediscussieerd worden over de vraag of deze informatie 'onderwijsgerelateerd is'.

4. Maak van het inschrijvingsmoment ook een moment waarbij **de tijd wordt genomen om de noodzakelijke gegevens te verzamelen voor een correcte omgang met de wettelijke vertegenwoordigers** van de leerling:

- De contactgegevens van beide juridische ouders wordt genoteerd.

- De verdeling van het ouderlijk gezag en de bijhorende verblijfs- en omgangsregeling wordt genoteerd.
- De school informeert de ouders dat zij moet meewerken aan de uitoefening van de verblijfsregeling.
- De toestemming wordt gevraagd aan de ouders en de bekwame leerling om derden (zoals plusouders) beslissingen te laten nemen, ze te informeren en ze de leerling te laten afhalen van school.
- De school informeert de ouders dat in principe beide ouders actief geïnformeerd worden. Uitzondering hierop is wanneer een vonnis dit anders bepaalt, dit de privacy van de bekwame leerling in de weg staat of wanneer er sprake is van een noodtoestand

Overkoepelend bevelen we aan een duidelijk beleid uit te stippelen en de visie van de school helder te formuleren naar alle betrokken actoren.

TZITEMZO

tZitemzo is een rechtsbeschermingsinitiatief voor minderjarigen. Al meer dan dertig jaar ijvert tZitemzo voor de realisatie van kinderrechten in België door op te komen voor hun rechten. Een verbeterde rechtspositie voor minderjarigen is onze eerste doelstelling door het informeren en adviseren van kinderen en jongeren maar ook hun context over kinderrechten en het Belgisch jeugdrecht. We doen dat door zowel individuele vragen te beantwoorden, onze bibliotheek toegankelijk te maken voor het uitlenen van educatief materiaal en naslagwerken, door informatie aan groepen te verstrekken door middel van vormingen, workshops en studiedagen en door samen te werken met andere partners.

www.tzitemzo.be

Begrippenlijst

Ambtsgeheim	De verplichting om bij het uitoefenen van een functie of ambt geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen.
Bekwaam	Om als persoon als geestelijk 'bekwaam of competent' te worden aanzien, moet je: (1) voldoende in staat zijn om in te schatten wat in je belang is én (2) voldoende in staat zijn om de gevolgen van je beslissingen en daden in te schatten.
Beroepsgeheim	De geheimhoudingsplicht die van toepassing is op allen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd.
CLB	Centrum voor Leerlingbegeleiding
DRM	Decreet Rechtspositie Minderjarigen
Exclusief ouderlijk gezag	Een afwijking op het wettelijk principe van gezagsouderschap waarbij de familierechter beslist om het gezag volledig aan één ouder toe te kennen. De ouder met het exclusief ouderlijk gezag kan alle beslissingen ten aanzien van de minderjarige kinderen alleen nemen. De andere ouder behoudt wel het recht op persoonlijk contact met de kinderen en het recht op toezicht uit te oefenen en dus informatie te ontvangen.
GBA	Gegevensbeschermingsautoriteit

(Gezags)co-ouderschap	De juridische ouders van het kind oefenen samen het ouderlijk gezag uit en moeten dus samen beslissingen over hun minderjarige kind nemen.
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind
JAC	Jongerenadviescentrum
Ontzet uit het ouderlijk gezag	Het ouderlijk gezag is exclusief aan één ouder toegekend en de andere ouder verliest zijn rechten, waaronder het recht op persoonlijk contact en het recht om toezicht uit te oefenen en dus informatie te ontvangen.

Meer weten

Voor meer informatie over de rechten van kinderen, jongeren en studenten binnen het onderwijs en correcte (doorverwijs)partners, kijk op: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/websites-voor-of-over-onderwijs/rechten-van-kinderen-jongeren-en-studenten>

Hebt u als ouder of leerling vragen over uw rechten en plichten op school? Dan kunt u terecht bij de informatiepunten van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming van het Basisonderwijs of dat van het Secundair Onderwijs

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijk instantie die toeziet op een goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen. Onderwijs is een belangrijk thema binnen hun werking. Lees hun standpunten, faq's en adviezen inzake het thema hier: <https://kinderrechten.be/themas/onderwijs>

De bundel van de werkgroep HoogConflictueuze Scheiding "Een kind van gescheiden ouders inschrijven op school: zo doe je dat" bevat good practices voor het inschrijven van een kind op school. Je vindt er bruikbare documenten zoals een inschrijvingsformulier, een standaardbrief voor de ouder die niet bij de inschrijving aanwezig is en een inlichtingenformulier. Download of bestel de bundel hier: <https://tzitemzo.be/publicaties/een-kind-van-gescheiden-ouders-inschrijven-op-school-zo-doe-je-dat-2/>

Wil je meer weten over een thema zoals echtscheiding, beroepsgeheim,...? Bestel of download de folderreeks tZitemzo jeugdrecht op onze website www.tzitemzo.be onder de rubriek professionelen

De Vlaamse Scholierenkoepel wil de stem van scholieren overal laten meetellen, in de eerste plaats op school en bij het beleid. Daarom versterken ze leerlingen en leerlingenvraden in heel Vlaanderen en verkondigen ze de mening van scholieren over alles wat met secundair onderwijs te maken heeft. Recent ontwikkelden zij nog een participatiemodel. Kijk op: <https://www.scholierenkoepel.be/artikels/het-participatiemodel-van-vsk>

EINDNOTEN

- 1 Bao/2020/02, Decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, zoals laatst gewijzigd door het decreet over het onderwijs van 3 juli 2020.

- 2 Aangezien hulpverleners zich beroepen op een wetgevend kader (zijnde het Decreet Integrale Jeugdhulp en het Decreet Rechtspositie Minderjarigen) dat fundamenteel verschilt omwille van hun beroepsgeheim.

Ankaert, E., & Put, J. (2007). Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon. Advies Instituut voor Sociaal Recht K.U Leuven, geraadpleegd op 3 mei 2022 van chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.law.kuleuven.be/isr/BG%20en%20vertrouwensleerkrachten.PDF.

- 3 Lees de volledige publicaties van de Werkgroep preventie Hoog conflictueuze Scheiding (HCS) op <https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/preventie/vechtscheidingen-voorkomen/werkgroep-preventie-hoogconflictueuze-scheiding-hcs/>

- 4 Boone, I. (2018). Schoolkeuzegeschillen. Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, (4), 255-261; Van Rumst, S. (2011). Kan je zomaar van school veranderen? Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten, 199.

- 5 Zie oa het decreet betreffende leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding (2018), decreet basisonderwijs (1997) en codex secundair onderwijs.

- 6 Werkgroep Hoogconflictueuze Scheiding (2016). Een kind van gescheiden ouders inschrijven op school: zo doe je dat, geraadpleegd op 2 februari 2022 van chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://wp.assets.sh/uploads/sites/430/2020/08/Inschrijvingsbundel_2016-inkijkexemplaar.pdf

- 7 NO/2005/01 (13AC); Artikel 371-375bis van het Burgerlijk Wetboek van 21/3/1804

- 8 Vanassche, S., Sodermans, A.K., Matthijs, K. (2017). "Opvoeden door ex-partners: samen of apart? Bevindingen uitsociaalwetenschappelijk onderzoek rond co-ouderschap in Vlaanderen" in Boone, I. & Declerck, C. (eds.), Co-ouderschap vandaag en morgen, Brugge, die Keure.

BRONNEN

Wetgeving

Artikel 371-375bis van het Burgerlijk Wetboek van 21/3/1804

Bao/2020/02; Decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, zoals laatst gewijzigd door het decreet over het onderwijs van 3 juli 2020.

Decreet Integrale Jeugdhulp en het Decreet Rechtspositie Minderjarigen.

Decreet betreffende leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding (2018), decreet basisonderwijs (1997) en codex secundair onderwijs.

NO/2005/01 (13AC).

Literatuur & andere

Ankaert, E., & Put, J. (2007). *Beroepsgeheim en ambtsgeheim in het onderwijs en de CLB's, met specifieke aandacht voor de vertrouwensleerkracht en de bijstandspersoon*. Advies Instituut voor Sociaal Recht K.U Leuven, geraadpleegd op 3 mei 2022 van <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.law.kuleuven.be/isr/BG%20en%20vertrouwensleerkrachten.PDF>

Boone, I. (2018). *Schoolkeuzegeschillen*. Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, (4), 255-261.

Vanassche, S., Sodermans, A.K., Matthijs, K. (2017). *“Opvoeden door ex-partners: samen of apart? Bevindingen uitsociaalwetenschappelijk onderzoek rond co-ouderschap in Vlaanderen”* in Boone, I. & Declerck, C. (eds.), *Co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure.

Van Rumst, S. (2011). *Kan je zomaar van school veranderen?* Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten, 199.

Van Slycken, L. (2011-20212) *De toepassing van de privacywetgeving in het onderwijs*. Tijdschrift voor Onderwijsrechten Onderwijsbeleid, 91-92.

Werkgroep preventie Hoogconflicteuze Scheiding (2016). *Eerste Hulp bij Scheiding*, geraadpleegd op 2 februari 2022 van <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://wp.assets.sh/uploads/sites/430/2020/08/EHBS-2019-inkijkexemplaar.pdf>

Werkgroep Hoogconflicteuze Scheiding (2016). *Een kind van gescheiden ouders inschrijven op school: zo doe je dat*, geraadpleegd op 2 februari 2022 van chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://wp.assets.sh/uploads/sites/430/2020/08/Inschrijvingsbundel_2016-inkijkexemplaar.pdf

de Bel, V., & Van Gasse, D. (2020). *Het vangnet knopen. Een multi-actor familienetwerkbenadering in echtscheidingsonderzoek*. In *Echtscheiding in Europa* (pp. 237-249). Springer, Cham